

นางเลียดขาว : ตำนานกับการสร้างสินค้าทางวัฒนธรรม

สายฝน จิตนุพงศ์¹

บทคัดย่อ

ตำนานนางเลียดขาวจากคำบอกเล่าในท้องถิ่นต่างๆ นั้นมีหลากหลาย จึงทำให้ยากต่อการนำมาใช้อ้างอิงทางด้านประวัติศาสตร์ เนื่องจากเป็นตำนานที่ผูกโยงหรือแต่งขึ้นเพื่ออธิบาย สถานที่ ความเชื่อและเหตุการณ์ทางสังคมในบริบทของท้องถิ่นนั้นๆ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะหาข้อเท็จจริงได้ยากจากตำนานดังกล่าว แต่ก็เชื่อว่าตำนานเหล่านี้จะไม่มีประโยชน์ในเชิงวิชาการ หากเราสามารถศึกษาถึงแก่นของตำนานก็จะเห็นคุณค่าในด้านต่างๆ อย่างมากมาย โดยเฉพาะในยุคของการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจซึ่งมีการนำวัฒนธรรมมาแปลงเป็นสินค้า ด้วยการหยิบยกเอาตำนาน เรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์มาเป็นตัวหนุนนำให้เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญๆ ดังปรากฏให้เห็นเป็นตัวอย่างที่เด่นชัดจากตำนานพระนางเลียดขาว แห่งเกาะลังกาวิ ประเทศมาเลเซีย โดยมีมือการพัฒนาของท่านมหาเดห์ มูหะหมัด ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลซึ่งได้นำตำนานพระนางเลียดขาวมาผูกโยงกับสถานที่ท่องเที่ยวในเกาะลังกาวิ จนสร้างมนต์ขลังให้แก่เกาะลังกาวิมีผู้คนจากต่างแดนเข้าไปเที่ยวชมและเยือนถิ่นตำนานพระนางเลียดขาวดังกล่าวอย่างไม่ขาดสาย

¹ เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป อัครมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

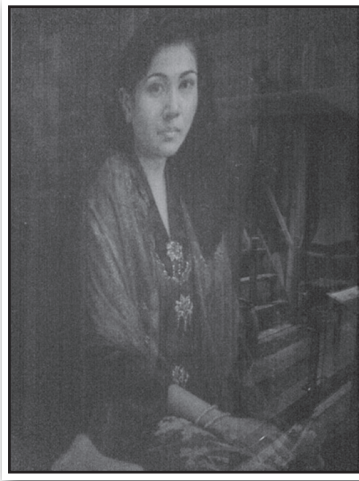

ภาพนกอินทรี อีกหนึ่งสัญลักษณ์แห่งเกาะลังกาวิ

จาก <http://www.oknation.net>

ลังกาวิ เป็นเกาะเล็กๆ อยู่ทางตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย เกาะแห่งนี้เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่ชาวมาเลเซียก็เพราะตำนานที่เล่าขานกันมา ถึงเจ้าหญิงชายารัชทายาท ซึ่งมีชีวิตอยู่เมื่อ 200 กว่าปีมาแล้วนามว่า “มัสสุหรี”

ตามตำนานเล่าว่า พระนางมัสสุหรี เป็นหญิงสาวชาวภูเก็ต ที่พระอนุชาขององค์สุลต่านแห่งลังกาวิ ทรงเลือกเป็นคู่ครอง เนื่องจากพระนางเป็นหญิงสาวที่มีความเพียบพร้อมทั้งงานบ้านงานเรือนและความสวยงาม ทั้งๆ ที่ทางราชวงศ์ได้คัดเลือกหญิงสาวชาวลังกาวิหลายคนให้พระอนุชาเลือก แต่ก็ไม่ถูกพระทัย กลับมาสนพระทัยสาวไทยชาวภูเก็ต พระนางมัสสุหรีมาอยู่กับพระอนุชาของสุลต่านในฐานะพระชายาองค์รอง แต่ด้วยเหตุที่พระชายาองค์ใหญ่ ซึ่งมีฐานะเป็นปะไหมสุหรีมีบุตรเป็นหญิงส่วนพระนางมัสสุหรีมีบุตรเป็นชาย ตามกฎของสำนัก พระชายาที่มีบุตรเป็นชายจะได้รับตำแหน่งปะไหมสุหรี ทำให้ชาวลังกาวิที่เป็นพระญาติของปะไหมสุหรีองค์เดิมเกิดความอิจฉาไว้ลึกๆ หลังจากนั้นไม่นานก็ได้เกิดสงครามมีเหตุให้พระอนุชาขององค์สุลต่าน ซึ่งเป็นพระสวามีของพระนางมัสสุหรี ต้องเดินทางออกรบกับกองทัพไทยที่บุกมา ดังนั้นเป็นโอกาสของผู้ที่ปองร้าย ต่างหาเรื่องสร้างสถานการณ์ว่าพระนางมัสสุหรีมีชู้ ทำให้องค์สุลต่าน ตัดสินประหารชีวิตพระนางด้วยกริช

ภาพจินตนาการพระนางมัสสุหรี
จาก <http://www.oknation.net>

โดยที่พระอนุชา สวามีของนางไม่อาจกลับมาช่วยเหลือได้ทัน ก่อนเสียชีวิตพระนาง อธิษฐานว่า หากนางไม่มีความผิด ขอให้โลหิตที่หลั่งออกมาเป็นสีขาวเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ ของนาง และขอให้เกาะลังกาวิไรรักษาชีวิตไป 7 ชั่วโมง แต่คมกริขประหารกลับไม่ระคายผิว นางเลย พระนางมัสสุหรี จึงบอกกับเพชฌฆาตให้กลับไปนำกริชพิเศษของต้นตระกูลจากบ้าน ของนางมา ขณะที่คมกริขจรดลงไปบนคอของนาง โลหิตสีขาวก็พวยพุ่งขึ้นข้างบนราวกับ เป็นร่ม โดยไม่ตกลงบนพื้นดินเลย

องค์สุดท้ายเองก็ช่วยชีวิตพระนางไม่ได้ เพราะพระนางเสียเลือดมากแล้ว ด้านพี่ชาย ของพระนางมัสสุหรีเกรงว่า หลานชายวัย 5 เดือน ทายาทคนเดียวของมัสสุหรีจะมีภัย จึงนำ ลงเรือล่องมายังเกาะภูเก็ตและเริ่มตั้งรกรากที่นี่ โอรสของพระนางมัสสุหรีเติบโตขึ้นมีนามว่า โต๊ะวัน นับเป็นทายาทรุ่นที่ 1 และตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาเกาะลังกาวิไรรุ่งเรือง ผู้คนอยู่กัน อย่างมีความสุขในมนต์ตราแห่งการสาปแช่ง มาจนถึง 7 ชั่วโมง จนกระทั่งมาถึง น.ส.สิรินทรายายี ทายาทรุ่นที่ 7 ของพระนางมัสสุหรี เวลา 200 กว่าปี หรือ 7 ชั่วโมงนั้นได้ผ่านไปแล้ว นับจากนี้ไปจะเป็นยุครุ่งโรจน์โชติช่วงขจรของลังกาวิไรรีกครั้งหนึ่ง...

พระนางเลือดขาวถือเป็นสัญลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม คำว่า “เลือดขาว” นั้นไม่ได้ความหมายว่า นางมีเลือดเป็นสีขาว แต่เลือดขาวนั้นเป็นสัญลักษณ์แทนสตรีผู้บริสุทธิ์ มีความซื่อสัตย์ กตัญญู และเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา จึงเป็นสัญลักษณ์ของคนดีและยังชี้ให้เห็นสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีพุทธศาสนาเป็นพื้นฐาน ยกเว้นตำนานนางเลือดขาวแห่งเกาะลังกาที่มีข้อแตกต่างทางศาสนา ตำนานจึงเป็นการสื่อถึงการยกย่องสตรีที่มีความซื่อสัตย์ต่อสามี ข้อหาการคบชู้ของสตรีเป็นสิ่งผิดจารีตประเพณี ผิดศีลธรรมอันดีงาม และเป็นสิ่งที่สังคมรังเกียจอย่างรุนแรง ซึ่งสะท้อนให้เห็นอย่างสอดคล้องกันในตำนานนางเลือดขาวทุกท้องถิ่น ดังตัวอย่างที่ปรากฏในตำนานนางเลือดขาวของพงศาวดารเมืองพัทลุง ซึ่งหลังจากที่พระเจ้ากรุงสุโขทัยทรงโปรดให้พระยาพิชัยโลกกับนางทองจันทร์ พร้อมนางสนม ออกมารับนางเลือดขาวที่เมืองนครศรีธรรมราช เพื่อเชิญไปเป็นมเหสีแล้วนั้น เมื่อพระเจ้ากรุงสุโขทัยทรงทราบว่านางมีสามี และมีครรภ์ติดมา จึงไม่ยกขึ้นเป็นมเหสีแต่ได้ทรงขอบุตรของนางเลือดขาวมาชุบเลี้ยงแทน ก็เป็นตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นได้อย่างชัดเจนของค่านิยมในสังคม ที่ให้ความสำคัญแก่ศีลธรรมและจารีตธรรมตามหลักพุทธศาสนาที่ได้ห้ามมิให้ผิดลูกผิดเมียผู้อื่น ดังตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนของค่านิยมในสังคม

ข้อสังเกตที่น่าสนใจคือ ตำนานนางเลือดขาวในแต่ละท้องถิ่นนี้แม้ว่าจะเป็นเรื่องของนางเลือดขาวก็จริงแต่ก็ไม่ได้เกี่ยวข้องกับกัน เช่น ตำนานนางเลือดขาวจังหวัดภูเก็ตไม่เหมือนหรือเกี่ยวข้องกับตำนานนางเลือดขาวในอำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช และไม่ได้เกี่ยวข้องกับตำนานนางเลือดขาวจังหวัดพัทลุง และตำนานในจังหวัดชุมพร เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามมีตำนานนางเลือดขาวบางจังหวัดที่มีลักษณะตำนานบางส่วนคล้ายกัน เช่น ตำนานนางเลือดขาวที่จังหวัดตรังมีบางส่วนเกี่ยวข้องกับตำนานนางเลือดขาวจังหวัดพัทลุง หรือตำนานนางเลือดขาวจังหวัดชุมพรบางส่วนจะเกี่ยวข้องกับตำนานนางเลือดขาวจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดพัทลุง โดยตำนานนางเลือดขาวที่เมืองตรังนั้นจะกล่าวถึงการที่พระยาภูมรกับนางเลือดขาวได้สร้างวัดพระพุทธสิหิงค์ และยังได้จำลองรูปพระพุทธสิหิงค์ไว้ที่วัด 1 องค์ ก่อนเดินทางกลับเจ้าพระยาภูมรกับนางเลือดขาวยังได้สร้างพระนอนไว้ที่วัดถ้ำพระพุทธ ตำบลหนองบัว อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง 1 องค์ ก่อนที่จะเดินทางกลับบางแก้ว เมืองพัทลุงภายหลังจากการเดินทางกลับจากเกาะลังกา

เหตุที่เป็นเช่นนี้พอจะสันนิษฐานได้ว่า เป็นเพราะการแพร่กระจายของตำนานในดินแดนที่อยู่ใกล้เคียงกันและมีความสัมพันธ์ทางการค้า การปกครอง และสังคม

วัฒนธรรมซึ่งกันและกัน จึงมีการถ่ายทอดเรื่องราวจากจุดหนึ่งไปอีกจุดหนึ่งพร้อมกับนำเอาบริบทด้านต่างๆ ในท้องถิ่นนั้นเข้ามาผสมผสาน จึงทำให้ตำนานนั้นมีความแตกต่างและเหมือนกันในบางส่วน

ตำนานนางเลียดขาวที่แพร่กระจายอยู่ในภาคใต้ส่วนใหญ่จึงเป็นตำนานที่ยกย่องสตรีและชี้ให้เห็นบทบาทของสตรีในฐานะผู้นำทางการเมืองการปกครองและการศาสนา โดยเฉพาะในอดีตมีการยกย่องสตรีให้เป็นผู้นำและเป็นที่ยอมรับของสังคมได้นั้น ส่วนใหญ่เป็นผู้เลื่อมใสศรัทธาและจรรโลงพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ เช่น พระนางจามเทวีแห่งทริภุชชัย (ลำพูน) พระนางเหมชาลา - ทนกุมารแห่งนครศรีธรรมราช เป็นต้น นางเลียดขาวหรือเจ้าแม่อยู่หัวเลียดขาวก็เช่นเดียวกันเป็นบุคคลที่เลื่อมใสและช่วยจรรโลงพระพุทธศาสนา โดยการสร้างวัด สร้างพระพุทธรูป และเจดีย์สถานไว้หลายแห่ง จนเป็นที่ยอมรับของสังคมและได้รับการยกย่องเป็นวีรสตรีทางธรรมหรือทางพุทธศาสนา อันจะเห็นได้จากที่เมื่อนางเลียดขาวเดินทางกลับมายังเมืองพัทลุง โดยขบวนเรือแล่นเข้าทางแม่น้ำปากพนัง หลังจากการเข้าเฝ้าพระเจ้ากรุงสุโขทัยแล้วนั้น นางเลียดขาวได้พำนักอยู่บริเวณบ้านคองหลายวัน ซึ่งในระหว่างนั้นนางเลียดขาวก็ได้สร้างวัดคลองคองขึ้น เรียกชื่อว่า “วัดแม่อยู่หัวเลียดขาว” (ตำบลแม่อยู่หัวอำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช) แล้วเดินทางต่อไปจนถึงเมืองพัทลุง โดยหลังจากที่นางเลียดขาวกลับมาจากกรุงสุโขทัยแล้วนั้นคนทั่วไปมักเรียกนางว่า “เจ้าแม่อยู่หัวเลียดขาว” หรือบางครั้งเรียกว่า นางพระยาเลียดขาว หรือ พระนางเลียดขาว ด้วยเข้าใจผิดว่านางเป็นพระมเหสีของพระเจ้าแผ่นดิน

ความแตกต่างที่สำคัญเกี่ยวกับตำนานพระนางเลียดขาวแห่งเกาะลังกาวิกับตำนานพระนางเลียดขาวในพื้นที่ภาคใต้คือสารัตถะของตำนานที่สื่อความหมายของ “เลียดขาว” ที่แตกต่างกัน โดยพระนางเลียดขาวในตำนานเล่าขานแห่งเกาะลังกาวิจะสื่อถึงเลียดขาวในสัญญาของหญิงสาวผู้มีความซื่อสัตย์ต่อชายคนรัก และเป็นหญิงที่บริสุทธิ์ปราศจากมลทิน คำกล่าวหาและคำใส่ร้ายป้ายสีต่างๆ ส่วนตำนานพระนางเลียดขาวในพื้นที่ภาคใต้เป็นสัญลักษณ์สื่อถึงหญิงสาวผู้มีพลังศรัทธาและมีบทบาทในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้รุ่งเรืองเป็นสำคัญ ทั้งนี้ความแตกต่างที่น่าสนใจอยู่ที่ประเด็นของการหยิวฉวยเอาตำนานพระนางเลียดขาวมาสร้างเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมได้อย่างชาญฉลาด โดยท่านมหาเดห์ มุหะหมัด อดีตนายกรัฐมนตรีนับว่าคนสำคัญในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทยให้เจริญเติบโตก้าวหน้าอย่างโดดเด่น ซึ่งท่านได้มีนโยบาย

พัฒนาเกาะลังกาวิให้เกิดการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีมนต์เสน่ห์โดยการหิบบวยเอาตำนานพระนางเลือดขาวมาเป็นหลักชัยในการดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยได้มีการจัดสร้างสถานที่จำลองอันเกี่ยวเนื่องกับตำนาน เสมือนหนึ่งเป็นการนำเรื่องเล่าขานในตำนานมาเชื่อมโยงกับสถานที่เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ โดยบางสถานที่ได้มีการอ้างอิงทางประวัติศาสตร์ บางสถานที่ก็เป็นการสร้างจำลองเพื่อให้เห็นภาพเค้าลางตามตำนานบอกเล่า เช่น สถานที่ปักกริชพระพรหมนางมัสสุหรี บ้านจำลองของนางมัสสุหรี เป็นต้น ซึ่งถือเป็นการนำเรื่องเล่าและตำนานมาใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการท่องเที่ยวสร้างรายได้และความร่ำรวยแก่ชาวเกาะลังกาวิอย่างเห็นได้ชัด โดยมีการเชื่อมโยงเอาตำนานมาอิงกับประวัติศาสตร์ และนำไปสู่การตามหาทายาทของมัสสุหรีรุ่นที่ 7 เพื่อลบคำสาปแห่งเกาะลังกาวิ เกิดการกระพือข่าวและสร้างกระแสความสนใจให้กับผู้คนถึงตำนานเรื่องเล่า ยิ่งทางการมาเลเซียได้ประกาศว่าพบทายาทรุ่นที่ 7 ของพระมัสสุหรี ซึ่งเป็นหญิงสาวชาวภูเก็ทที่ชื่อ สิรินทรา ยาหีย และมีพิธีกรรมล้างคำสาปจนเป็นที่โจษจัน ส่งผลให้ผู้คนหลั่งไหลสู่เกาะลังกาวิเพื่อไปเยือนถิ่นที่มีตำนานพระนางเลือดขาว จนพลิกฟื้นเศรษฐกิจของผู้คนชาวลังกาวิให้มีความมั่งคั่งและคึกคักกลับมาอีกครั้ง สอดคล้องตามตำนานพระนางเลือดขาวแห่งเกาะลังกาวิที่เล่าขานสืบต่อกันมา ซึ่งประเทศไทยยังไม่ประสบความสำเร็จในการหิบบวยหรือเชื่อมโยงตำนานสู่การต่อยอดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและสามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้โดดเด่นน้อยกว่าตำนานพระนางเลือดขาวแห่งเกาะลังกาวิ ประเทศมาเลเซีย

เรือนจำลองของพระนางมัสสุหรี หรือพระนางเลือดขาว (ประหลิมสุหรี)
ตั้งอยู่หมู่บ้านแห่งหนึ่งห่างจากเมืองกัวท์ประมาณ 12 ก.ม.

ทั้งนี้ตำนานนางเลียดขาวในพื้นที่ภาคใต้ของไทยจะมีเนื้อหาส่วนหนึ่งอธิบายที่มาของชื่อบ้านนามเมือง สถานที่ทางศาสนา และสถานที่ทางธรรมชาติ โดยการเชื่อมโยงสถานที่เหล่านั้นให้เป็นส่วนหนึ่งของตำนานเพื่อสร้างความสำคัญ ความน่าเลื่อมใสศรัทธาและความเก่าแก่ของสถานที่นั้นๆ ให้ชุมชนได้มีความสำนึกในความเป็นเจ้าของร่วมกัน จึงทำให้ชื่อเสียงของตำนานกระจายไปตามท้องถิ่นต่างๆ มากมาย ดังจะเห็นได้จากชื่อสถานที่ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับตำนานนางเลียดขาว เช่น เมืองพระเกิด เมืองพัทลุง เมืองนครศรีธรรมราช วัดพระงาม วัดท้าวโคตร บ้านนาปะขอ บ้านพระเกิด ท่าศพ เป็นต้น โดยจากการเดินทางไปลังกากับคณะทูตเมืองนครศรีธรรมราชของพระยาภูมรกับนางเลียดขาวนั้นได้ทำการสร้างวัดโบสถ์ เจดีย์ พระพุทธรูป และพระบรมสารีริกธาตุไว้ตามสถานที่ต่างๆ ที่เดินทางผ่านไปมากมาย เช่น ได้ทำการอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุมาบรรจุไว้ที่วัดเขียนบางแก้ว สร้างวัดพระพุทธสิหิงค์ วัดพระงาม วัดถ้ำพระพุทธที่เมืองตรัง สร้างวัดแม่อยู่หัวที่อำเภอเชียรใหญ่ นครศรีธรรมราช สร้างวัดเจ้าแม่ (ชะแม) วัดเจดีย์งาม วัดท่าคุระ ปัจจุบันคือ วัดเจ้าแม่อยู่ต่าบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา แต่ตำนานดังกล่าวยังไม่มีการเชื่อมโยงและบริหารจัดการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์หรือเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงประจักษ์ตามตำนานที่เล่าขานจนเป็นที่น่าสนใจให้ผู้คนไปเรียนรู้และตามรอยตำนานดังกล่าวมากนัก

รูปเคารพพระนางเลียดขาว

วัดแม่เจ้าอยู่หัว อ.เชียรใหญ่ จ.นครศรีธรรมราช

รูปเคารพพระนางเลียดขาว

วัดแม่เจ้าอยู่หัว อ.เชียรใหญ่ จ.นครศรีธรรมราช

พระพุทธรูปจำลองเจ้าแม่อยู่หัว วัดท่าคุระ
อ.สทิงพระ จ.สงขลา

พระพุทธรูทสิงค์ วัดพระพุทธรูทสิงค์
อ.นาโยง จ.ตรัง

ดังนั้นตำนานนางเลือดขาวจึงเป็นตำนานทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่แพร่กระจายอยู่ในบริเวณท้องที่จังหวัดพัทลุง นครศรีธรรมราช สงขลา และตรัง ซึ่งได้รวมเอาตำนานที่อธิบายเกี่ยวกับสถานที่เข้าปะปนเข้าไว้ด้วยกัน จึงดูเป็นเรื่องเกินความจริงยากที่จะเชื่อถือเป็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ได้ แต่อย่างไรก็ตามในสิ่งที่เป็นตำนานนั้นย่อมจะมีข้อเท็จจริงแอบแฝงอยู่ด้วยอย่างแน่นอน โดยตำนานนางเลือดขาวนั้นนอกจากจะเป็นเรื่องราวที่มีอิทธิพลต่อการสร้างประวัติศาสตร์และโบราณคดีในพื้นที่ต่างๆ ของภาคใต้แล้ว ก็ยังมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อของชาวใต้อีกด้วย จึงถือได้ว่าเป็นนิทานหรือตำนานที่มีความสำคัญ และน่าสนใจอย่างยิ่งต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ประเภทตำนานในท้องถิ่นภาคใต้ และควรค่าแก่การพัฒนาต่อยอดให้เกิดเป็นเส้นทางการท่องเที่ยว “เยือนแหล่งตำนานพระนางเลือดขาวในภาคใต้” ต่อไป ซึ่งทุกฝ่ายควรจะต้องตระหนักถึงคุณค่าของทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในตำนานพระนางเลือดขาวดังกล่าว และนำไปสู่การพัฒนาต่อยอดด้านการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่สำคัญของภาคใต้ต่อไปในอนาคต เพื่อเป็นอีกหนึ่งตัวเลือกแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติในการท่องเที่ยว เพื่อพิสูจน์และตามรอยตำนานพระนางเลือดขาวในภาคใต้ของไทย ซึ่งมีมนต์ขลังและชวนติดตามไม่แพ้ตำนานพระนางเลือดขาวแห่งเกาะลังกาวิแต่ประการใด

เอกสารอ้างอิง

- ชะลอ เอี่ยมสุด และคณะ. 2547. รายงานวิจัยแม่เจ้าอยู่หัว (พระนางเลียดขาว). มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.
- ชัยวุฒิ พิชะกุล. 2525. ชำระเพลานางเลียดขาว. ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (อัดสำเนา) ฐานีย์ ภูพลับ. ตำนานนางเลียดขาว มีสสุหรีแห่งเกาะลังกาวิ. จาก <https://sites.google.com>. เข้าถึงเมื่อ 16 ตุลาคม 2555
- ตำนานวัดพระนางสร้าง จังหวัดภูเก็ต. จาก <http://www.oknation.net/blog/guidepong>. เข้าถึงเมื่อ 15 ตุลาคม 2552
- ประวัติพระนางเลียดขาว : วัดแม่เจ้าอยู่หัว จ.นครศรีธรรมราช จาก <http://www.maechaoyuhou.go.th> เข้าถึงเมื่อ 15 ตุลาคม 2552
- วัดพระงาม จังหวัดตรัง. ข่าวสดรายวัน วันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2553 ปีที่ 20 ฉบับที่ 7111 ศิราพร ณ ถลาง. 2552. ทฤษฎีคติชนวิทยา : วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนานพื้นบ้าน. กรุงเทพมหานคร.